

ЧИ МАЮ Я ПРАВО 2.0 ?

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції
(Житомир, 23 квітня 2026 р.)

У повсякденному житті ми часто натрапляємо на дрібні прояви несправедливості. Наприклад, коли хтось отримує перевагу не через власні здібності, а через знайомства, або коли правила застосовують вибірково до різних людей. Іноді душа протестує, хочеться грюкнути дверима або відмовитися щось робити. Та чи варто через такі речі вдаватися до справжньої громадянської непокори? Мабуть, ні. Адже справжня несправедливість, яка виправдовує такий крок, – це коли закон розділяє людей на кращих і гірших, коли він закріплює рабство, принижує цілі народи або знищує суспільні цінності. Тоді непокора стає не просто правом, а моральним обов'язком. Якщо закон принижує людську особистість, він негідний поваги.

Однак чи не виправдовуємо ми так власну гординю? Чи не здається нам, що саме ми знаємо, яка справедливість «справжня»? Історія знає приклади, коли непокора вела до хаосу та розрухи. Якщо кожен почне обирати, які закони виконувати, а які – ні, суспільство розпадеться. Та навіть визнаючи цей ризик, варто пам'ятати: мета непокори – не хаос заради хаосу, а справедливість, якої не вдалося досягти тихими способами. Саме цим громадянська непокора відрізняється від кримінальних злочинів проти громадського порядку, де люди діють не з прагненням до справедливості, а з агресивним наміром сіяти страх і безладдя.

Підсумовуючи, можна сказати так: права на громадянську непокору в юридичному сенсі не існує. Але є моральне право – право сумління, яке бере початок у гідності людини. Користуватися ним можна тоді, коли несправедливість закону є очевидною для значної частини суспільства, коли мирні засоби вичерпано, а твій вчинок не загрожує насильством. І найголовніше – ти маєш бути готовим заплатити за свій вибір. Адже справжня відданість справедливості вимірюється не палкими словами в соціальних мережах, а готовністю відповісти за свої переконання перед законом, людьми і власною совістю.

Обушна А.Р.

Державний торговельно-економічний університет
nasty.nasty27042008@gmail.com

м. Київ

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ, ЯКЩО МОЇ ДОХОДИ НИЖЧІ ЗА ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ?

Питання доступності правосуддя для незахищених верств населення є лакмусовим папірцем демократичності будь-якої держави. Коли ми говоримо про право на безоплатну правничу допомогу (БПД) для осіб, чий дохід нижчий за прожитковий мінімум, ми стикаємося з фундаментальним питанням: чи є це право реальним інструментом захисту, чи лише декларативною нормою, що гарно виглядає на папері, але фактично розбивається об бюрократичні рифи?

Формально відповідь на питання, винесене в заголовок, є однозначною – так. Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» чітко визначає, що особи, які перебувають під юрисдикцією України, якщо їхній середньомісячний дохід не перевищує двох розмірів прожиткового мінімуму, мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу (БВПД). Це включає не лише консультації, а й складання позовних заяв та безпосереднє представництво інтересів у суді.

Однак, на мій погляд, існує значний розрив між «дійсним» правом, прописаним у нормах закону, та його «реалізацією» на практиці. Для людини, яка живе за межею бідності, шлях до отримання цієї допомоги часто нагадує складний квест, де кожен етап вимагає ресурсів, яких у неї немає.

1. Проблема доведення статусу. Перший бар'єр – збір доказів незахищеності. Щоб підтвердити, що дохід справді нижчий за встановлений поріг, необхідно пройти декілька інстанцій, отримати довідки про доходи та склад сім'ї. Для людини у скруті, яка може не мати коштів навіть на проїзд до районного центру чи доступу до інтернету, це стає першим етапом відсіювання. Право стає «вдаваним» уже на етапі підтвердження права на нього.

2. Якість допомоги та довіра. В суспільстві все ще панує стереотип, що «безкоштовне не буває якісним». Хоча систему БВПД в Україні часто позиціонують як одну з найкращих у Європі, на практиці адвокати, що працюють за контрактом з державою, іноді перевантажені справами. Це створює ризик формального підходу, де захисник виконує мінімальний обсяг роботи, не заглиблюючись у складні нюанси справи.

Аналіз судової практики показує, що малозабезпечені громадяни найчастіше звертаються за БПД у спорах щодо соціальних виплат, стягнення аліментів, вирішення житлових питань або захисту від домашнього насильства. У цих категоріях система дійсно демонструє життєздатність. Держава забезпечує захисника, і це дає людині бодай мінімальний шанс на рівний змагальний процес у суді.

Але чи є це забезпечення «реальним» у повному обсязі? Я вважаю, що ні. По-перше, правнича допомога – це не лише послуги адвоката. Процес вимагає оплати судового збору, витрат на експертизи, копіювання документів та поштові відправлення. Хоча закон передбачає звільнення від сплати судового збору для певних категорій, цей перелік не завжди збігається з переліком осіб, що мають право на БВПД. Таким чином, отримавши безкоштовного юриста, людина може опинитися в глухому куті через неможливість оплатити судову експертизу чи держмити.

Для того, щоб право на правничу допомогу для малозабезпечених стало по-справжньому дійсним і дієвим, я пропоную наступні кроки:

– Цифровізація та автоматизація. Перевірка рівня доходу має відбуватися автоматично через державні реєстри (наприклад, інтеграція з базою Пенсійного фонду та податкової служби через «Дію»). Людина не повинна збирати папірці; суб'єкт надання допомоги має самостійно бачити статус особи в системі.

– Розширення поняття «безоплатності». Необхідно запровадити комплексний підхід, за якого для осіб із доходами нижче мінімуму держава покриває не лише послуги юриста, а й супутні процесуальні витрати. Це може бути реалізовано у формі ваучера або цільової соціальної виплати на ведення справи.

– Інституційна підтримка та мотивація. Слід переглянути систему оплати праці адвокатів БВПД, прив'язавши її до результативності та складності справи. Якісна допомога не може бути дешевою для держави, якщо вона хоче реально захистити своїх громадян.

– Правова просвіта у віддалених регіонах. Багато людей, що потребують захисту, навіть не підозрюють про існування центрів БПД. Потрібна активна інформаційна робота безпосередньо в територіальних громадах та через органи соціального захисту.

Отже, чи маю я право на безоплатну правничу допомогу, якщо мої доходи нижчі за прожитковий мінімум? Юридично – безумовно, це право гарантоване державою. Проте фактично це право все ще потребує значної політичної волі для своєї повної реалізації. Воно перебуває у стані трансформації від «вданого» (через складність бюрократичних процедур) до «дійсного».

Я переконана, що справжня рівність перед законом починається не в залі суду, а в моменті, коли найбільшій громадянин отримує таку ж якісну та доступну юридичну підтримку, як і велика корпорація. Тільки тоді право на захист перестане бути привілеєм заможних і стане реальною гарантією справедливості для кожного.

Олійник А. О.

Державний торговельно-економічний університет
nastasiaoliinyk@gmail.com
м. Київ

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА САМОЗАХИСТ БЕЗ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ?

Чи маю я право самостійно захистити себе, своє життя та майно, якщо на мене посягають? Чи можу я діяти негайно, не звертаючись до суду чи інших державних органів? Чи не стане мій захист підставою для притягнення мене до відповідальності? Ці запитання є надзвичайно актуальними для кожної людини, адже ситуації небезпеки або порушення прав можуть виникнути раптово, а іноді рахунок іде на хвилини або навіть секунди. Саме тому право на самозахист без звернення до суду є важливою складовою системи захисту прав людини в сучасному суспільстві.

Право на самозахист має глибоке історичне коріння. Ще в давні часи людина була змушена самостійно захищати своє життя, родину та майно. З розвитком держави та права з'явилися суди та інші органи влади, які почали виконувати функцію захисту прав. Однак навіть у сучасному правовому суспільстві держава визнає, що не завжди може миттєво відреагувати на небезпеку. Саме тому законодавство надає людині можливість самостійно діяти у разі загрози.

На законодавчому рівні право на самозахист прямо закріплене в Конституції України, яка гарантує кожному право захищати свої права і свободи будь-якими не забороненими законом способами. Крім того, Цивільний кодекс України передбачає можливість самозахисту цивільних прав, якщо вони порушені або існує реальна загроза їх порушення. Право на самозахист є не лише теоретичним, а й реально існуючим правом, яке визнається державою.

Важливо зазначити, що право на самозахист без звернення до суду ґрунтується на конкретних нормах законодавства України. Зокрема, стаття 55 Конституції України гарантує кожному право захищати свої права і свободи будь-якими не забороненими законом способами. У Цивільному кодексі України це право закріплене у статті 19, яка передбачає можливість самозахисту цивільних прав шляхом застосування засобів протидії, що не суперечать закону та моральним засадам суспільства. Крім того, Кримінальний кодекс України містить норми про необхідну оборону та крайню необхідність (статті 36 і 39), які